

Trestné činy z nenávisti v Európskej únii

V článkoch 1, 10, 21 a 47 Charty základných práv Európskej únie sa zaručuje právo: na ľudskú dôstojnosť, na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania; na nediskrimináciu a na účinný prostriedok nápravy a spravodlivý proces.

Politické súvislosti

Charta základných práv Európskej únie zakazuje diskrimináciu, teda zaväzuje členské štáty EÚ k boju proti trestnej činnosti motivovanej rasizmom, xenofóbiou, náboženskou neznášanlivosťou, alebo zdravotným postihnutím, sexuálnou orientáciou či rodovou identitou osoby.

Potrebná je väčšia politická vôľa subjektov s rozhodovacími právomocami v členských štátoch EÚ, aby bolo možné čeliť všadeprítomným predsudkom voči určitým skupinám a vynahradiť škodu takto spôsobenú obetiam, iným členom rovnakej skupiny a spoločnosti ako celku. Príliš veľa ľudí v celej EÚ je terčom zlého zaobchádzania jednoducho pre svoj – vnímaný a/alebo skutočný – pôvod, presvedčenie, životné rozhodnutie alebo fyzický vzhľad.

Agentúra FRA vydala dve správy o trestných činoch z nenávisti, ktoré spoločne poskytujú porovnávaciu analýzu existujúceho právneho rámca, jednotlivých skúseností s trestnými činmi motivovanými predsudkami a stavu oficiálneho zberu údajov vo všetkých 27 členských štátoch EÚ.

Správa *Zviditeľnenie trestných činov z nenávisti v Európskej únii: uznanie práv obetí* kladie dôraz na aspekty trestných činov z nenávisti týkajúce sa základných práv a prináša porovnávaciu analýzu oficiálnych mechanizmov zberu údajov a úvahy o možnostiach rozšírenia rozsahu oficiálneho zberu údajov. *Správa o kľúčových údajoch EÚ-MIDIS 6: Menšiny ako obeť trestných činov* predstavuje informácie o skúsenostiach respondentov s prenasledovaním podľa piatich druhov trestných činov, od lúpeže po závažné obťažovanie.

Kľúčové problémy

Napriek úsiliu členských štátov EÚ v boji proti diskriminácii a intolerancii vrátane trestných činov z nenávisti existujú

náznaky, že sa situácia nezlepšuje. Namiesto zlepšenia sme v niekoľkých posledných rokoch svedkami pokračujúceho a opätovného porušovania základných práv osôb žijúcich v EÚ, a to v podobe slovného napádania, fyzických útokov, či dokonca vrážd motivovaných predsudkami.

Prieskumom Európskej únie o menšinách a diskriminácii (EÚ-MIDIS) z roku 2008, ktorý zahrnul 23 500 respondentov z etnických menšín alebo prisťahovaleckého pôvodu, sa zistilo, že viac ako jeden zo štyroch respondentov z týchto skupín považuje sám seba za obeť „rasovo motivovaného“ trestného činu proti jeho osobe (napadnutia, vyhrážania, alebo závažného obťažovania) v priebehu 12 mesiacov pred prieskumom: Rómovia v Českej republike, Somálčania vo Fínsku, Somálčania v Dánsku, Afričania na Malte, Rómovia v Grécku, Rómovia v Poľsku a subsaharskí Afričania v Írsku (vid' graf).

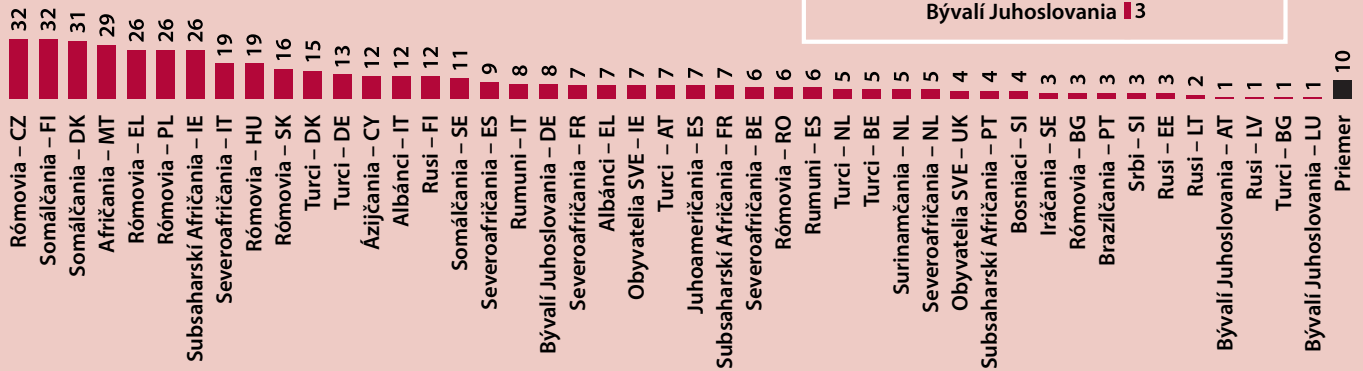
Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) rozhodol v niekoľkých prípadoch, že krajiny musia jasne uvádzať motiváciu rasistických trestných činov, alebo trestných činov spáchaných pre náboženské presvedčenie obete. Prehliadnutie motivácie na základe predsudkov, ktorá stojí za trestným činom, predstavuje porušenie článku 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP).

ESLP na motiváciu na základe predsudkov, ktorá stojí za trestnými činmi z nenávisti, kladie taký veľký dôraz preto, lebo páchatelia, ktorí ubližujú ľuďom za to, akí sú, alebo ako ich niekto vníma, šíria obzvlášť ponižujúce posolstvo: totiž, že obeť nie je jednotlivec s vlastnou osobnosťou, schopnosťami a skúsenosťami, ale len anonymný príslušník skupiny s jedinou charakteristikou. Páchatel' tak naznačuje, že práva tejto skupiny je možné – alebo by sa dokonca mali – ignorovať, čo je jasné porušenie základných zásad demokracie a rovnosti, ktoré platia v EÚ.

Výsledky výskumu ukazujú, že obeť a svedkovia trestných činov z nenávisti odmietajú takéto skutky oznamovať, či už orgánom presadzovania práva, systému trestného súdnictva, mimovládny organizáciám, alebo skupinám na pomoc obetiam. Výsledkom je, že mnohé trestné činy nikto neoznámí, nevyšetria sa, a tak zostávajú neviditeľné. V takýchto prípadoch nemusia byť práva obetí plne rešpektované alebo chránené, čo znamená, že členské štáty EÚ nedodržiavajú svoje povinnosti voči obetiam trestných činov.

Trestné činy proti osobe s vnímaným „rasistickým“ motívom, ktorých obeťami boli príslušníci etnických menšín a prisťahovaleckých skupín, podľa členských štátov EÚ (%)

Súhrnné skupiny:

EU-MIDIS 2008

Poznámky: Otázka DD4-DE5: Myslíte si, že [tento incident/ktorýkoľvek z týchto incidentov] sa v POSLEDNÝCH 12 MESIACOCH udial čiastočne alebo úplne z dôvodu vášho prisťahovaleckého/menšinového pôvodu?: SVE = Stredná a východná Európa.

Zdroj: FRA (2012), EU-MIDIS Data in focus 6: Minorities as victims of crime, Graf 5

Možnosti ďalšieho postupu

Aby bolo možné riešiť trestné činy z nenávisti a súvisiace porušovanie základných práv, EÚ a jej členské štáty musia zabezpečiť, aby boli tieto trestné činy viditeľnejšie a aby sa páchatelia brali na zodpovednosť.

Všetkých 27 členských štátov EÚ sa výrazne líši v údajoch o motivácii na základe predsudkov, ktoré zaznamenávajú a zverejňujú. Tieto medzery znamenajú, že oficiálne mechanizmy zberu údajov o trestných činoch z nenávisti v EÚ často nedokážu zachytiť reálnu situáciu na mieste. Publikácia agentúry FRA *Zviditeľnenie trestných činov z nenávisti v Európskej únii: uznanie práv obetí* ukazuje, že iba osem členských štátov EÚ zaznamenáva trestné činy motivované (vnímanou) sexuálnou orientáciou obeť, a dokonca iba štyri zbierajú, alebo zverejňujú údaje o trestných činoch proti Rómom.

EÚ a jej členské štáty by mali prijať právne predpisy zaväzujúce členské štáty k zberu a zverejňovaniu štatistických údajov týkajúcich sa trestných činov z nenávisti. Absolútnym minimom by malo byť zahrnutie údajov o počte incidentov oznámených verejnosťou a zaznamenaných príslušnými orgánmi, ako aj o počte odsúdení páchatelov, o dôvodoch, na základe ktorých boli tieto trestné činy uznané za diskriminačné a o vykonaných trestoch.

Orgány presadzovania práva a systémy trestného súdництва by mali byť ostrážité voči akémukoľvek náznaku motivácie na základe predsudkov. Zákonodarcovia by mali zvážiť prísnejšie postihy za trestné činy z nenávisti s cieľom zdôrazniť závažnosť týchto trestných činov. Súdy vydávajúce rozsudky by sa mali verejne zaoberať motiváciou na základe predsudkov s cieľom zvýšiť informovanosť o trestných činoch z nenávisti a ujasniť, že dopustenie sa takýchto trestných činov vedie k prísnejšiemu trestu.

Ak je to možné podľa vnútroštátneho práva, členské štáty EÚ by mali rozdeliť zozbierané údaje o trestných činoch z nenávisti podľa pohlavia, veku a ďalších premenných, aby bolo možné lepšie pochopiť vzory prenasledovania a útokov. Oficiálne mechanizmy zberu údajov týkajúcich sa trestných činov z nenávisti by sa mali doplniť prieskumami o trestnom prenasledovaní, aby sa objasnili aspekty, ako je povaha a rozsah neoznámených trestných činov, skúsenosti obetí trestných činov s presadzovaním práva, dôvody neoznámene a informovanosť obetí trestných činov z nenávisti o ich právach.

Všeobecne povedané, väčšina členských štátov EÚ potrebuje rozšíriť rozsah svojho oficiálneho zberu údajov o trestných činoch z nenávisti s cieľom:

- zviditeľniť trestné činy z nenávisti v EÚ;
- poskytnúť obeť trestných činov z nenávisti príležitosť domáhať sa odškodnenia od páchatelov;
- zabezpečiť, aby členské štáty EÚ efektívne reagovali na trestné činy z nenávisti ako na porušovanie základných práv.

Ďalšie informácie:

Pokiaľ ide o správy agentúry FRA o trestných činoch z nenávisti – *Zviditeľnenie trestných činov z nenávisti v Európskej únii: uznanie práv obetí (Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights)* a o kľúčových údajoch z prieskumu EÚ-MIDIS 6: *Menšiny ako obeť trestných činov (EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime)* – pozri: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>

Prehľad činností agentúry FRA v oblasti rasizmu na pracovisku a súvisiacej intolerancie je k dispozícii na adrese: <http://fra.europa.eu/en/theme/racism-related-intolerances>